

Presidentsverkiezing

Tekst: Mark van den Tempel

Op 3 november 2020 kiezen de Amerikanen hun 46ste president. Wie het wordt? Opnieuw Donald Trump of toch een Democraat? Geen flauw idee. De vraag hoé het gebeurt, kunnen we wel beantwoorden. Alles wat je altijd al had willen weten over kiesmannen, *swing states* en de Vloek van Tecumseh.

Winner takes all

De VS hebben een van de ingewikkeldste kiessystemen ter wereld. Amerika is een federale staat, en de deelstaten hebben grote onafhankelijkheid. Als een president moet worden gekozen, gebeurt dat dan ook indirect. De kiezers brengen per staat hun stem uit op een van de kandidaten. Wie de meerderheid wint, krijgt alle kiesmannen van die staat toegewezen. Winnaar van de presidentsverkiezingen is degene met het grootste aantal kiesmannen. Een maand na de verkiezingen komen zij bij elkaar om in het kiescollege officieel de uitslag te bekrachtigen. Ze zouden dan naar eigen inzicht kunnen stemmen, maar in de praktijk stemt een kiesman gewoon op de winnaar in zijn staat. Dit zogenoemde *winner takes all*-systeem is controversieel. Een kandidaat kan in theorie met een meerderheid van de landelijk uitgebrachte stemmen de verkiezingen verliezen. Dat komt doordat de verdeling van het aantal kiesmannen oneerlijk is. Kleine staten zijn invloedrijker dan grote staten, omdat ze naar verhouding meer kiesmannen per

inwonertal leveren. Wyoming levert een kiesman voor elke 165.000 inwoners, in Californië heb je daar 600.000 inwoners voor nodig. Toch zal het systeem niet snel veranderen. Voor afschaffing is namelijk een parlementaire meerderheid van 75 procent nodig. En die wordt nooit gehaald, omdat de vele kleine staten hun bevoorrechte positie niet willen opgeven.

Fotofinish

Zonder twijfel de spannendste verkiezingsrace was die van 2000. Democratische kandidaat Al Gore en zijn Republikeinse tegenstander George W. Bush gingen nek aan nek. Gore won 267 kiesmannen en Bush 247, maar nagekomen overzeese stemmen gaven Bush de overwinning in Florida, waarmee hij op 272 kiesmannen uitkwam. Een verwarrend stembiljet werd door Gore aangegrepen om de stemmen in Florida te laten hertellen. Dat groeide uit tot een weken durende soap die tot aan het Hooggerechtshof werd uitgevochten. Op 12 december erkende Gore zijn nederlaag, ondanks het feit dat hij numeriek meer stemmers had gekregen dan Bush.

Bronnen: L. Sandy Maisel: American political parties and elections. A very short introduction | Oxford University Press (2007), David C. Whitney: The American presidents | Reader's Digest (2001).

The good, the bad and the hairy

• **ABRAHAM LINCOLN** (1861-1865) geldt als de beste Amerikaanse president ooit, dankzij zijn standvastig optreden tijdens de Burgeroorlog en zijn politiek en economisch inzicht.

• De slechtste president was waarschijnlijk **WARREN G. HARDING** (1921-1923). Zijn regering werd

geplaagd door een aantal corruptieschandalen. Hij wordt mogelijk verslagen door Donald J. Trump.

• Twaalf presidenten hebben een tweede termijn gehad; alleen oorlogspresident **FRANKLIN D. ROOSEVELT** werd drie keer herkozen. (Sinds 1947 is slechts één

herverkiezing mogelijk).

• Zestien presidenten hadden gezichtsbehandling (van wie **TRUMAN** alleen tijdens vakanties).

Elke stem telt

In theorie kan een presidentsverkiezing worden beslist door een enkele stem. Dat gegeven is het uitgangspunt van de filmkomedie *Swing vote* (2008), waarin Kevin Costner door een technische fout zijn stem opnieuw moet uitbrengen. Alleen is dan duidelijk geworden dat in zijn staat de Republikeinen en Democraten precies evenveel stemmen hebben en landelijk op een gelijk aantal kiesmannen staan. Dus ontbrandt een charmeoffensief om de stem van die ene werkloze nietsnut, die kan bepalen wie de volgende president wordt.

‘Het presidentschap is als het beheren van een begraafplaats. Je hebt veel mensen onder je en niemand luistert’

Bill Clinton, president van de Verenigde Staten van 1993 tot 2001

Mr. President

Een president moet minimaal 35 jaar oud zijn, zeker 14 jaar binnen de landsgrenzen hebben gewoond en op Amerikaans grondgebied zijn geboren. Hij is opperbevelhebber van het Amerikaanse leger en heeft een constitutioneel veto. Hij is werkgever van 4 miljoen ambtenaren en mag de eerste bal van het honkbalseizoen gooien. De president verdient 400.000 dollar per jaar, heeft een jaarlijkse onkostenvergoeding van 169.000 dollar, plus een auto en een vliegtuig van de zaak.

- De oudste president bij aantreden was **DONALD TRUMP** (70), de jongste **JOHN F. KENNEDY** (43).

- Vier presidenten werden tijdens hun termijn vermoord: **LINCOLN** (1865), **GARFIELD** (1881), **MCKINLEY** (1901) en **KENNEDY** (1963). Op zeven werden aanslagen gepleegd, het laatst op **GEORGE W. BUSH**.

- **WILLIAM HARRISON** had de kortste regeerperiode. Hij overleed 32 dagen na zijn aantreden in 1840.

Alles werd anders

Barack Obama was in 2009 de eerste Afro-Amerikaanse president van de VS. Maar er waren nog meer politieke aardverschuivingen.

1801 Thomas Jefferson weet tijdens zijn regeerperiode het Amerikaanse grondgebied te verdubbelen. Toen hij aantrad, had hij ook al de Amerikaanse Onafhankelijkheidsverklaring geschreven.

1860 De nipte verkiezing van slavernijtegenstander Abraham Lincoln leidt tot de directe afscheiding (secession) van elf Zuiderlijke Staten, met een burgeroorlog tot gevolg die honderdduizenden het leven kost.

1912 Voor zijn herverkiezing richt Theodore Roosevelt een nieuwe partij op, de Bull Moose Party. Zijn Republikeinse achterban raakt echter zo verdeeld, dat de Democraat Woodrow Wilson uiteindelijk wint. Hij leidt zijn land naar de overwinning in WO I.

1932 Democraat Franklin Delano Roosevelt weet een meerderheid te verkrijgen door sterk uiteenlopende bevolkingsgroepen als zwarten, joden en arbeiders te verenigen. Zijn progressieve New Deal-politiek leidt tot het einde van de Great Depression.

Stemwoordenboek

ABSENTEE BALLOTS Stembiljetten voor de miljoenen Amerikanen die buiten de VS wonen.

CAUCUS Voorverkiezing binnen een partij van een presidentskandidaat.

MOST ROYAL CANDIDATE THEORY Theorie die stelt dat altijd de kandidaat wint die de kortste bloedlijn naar een nobele (lees: Europese) voorvader heeft.

MOTOR VOTER Wet die in 1993 stemregistratie koppelde aan de aanvraag van een rijbewijs, waardoor veel meer Amerikanen hun stem konden uitbrengen.

PRIMARY Voorverkiezing in een staat van een presidentskandidaat. Wordt door sommige staten naast, en door andere in plaats van een caucus (zie boven) gebruikt.

SWING STATES Staten waarin de uitslag van een (voor)verkiezing niet bij voorbaat vaststaat en die daarom een belangrijk doelwit zijn voor campagnes van de kandidaten.

TECUMSEH'S CURSE Vloek, naar verluidt in 1812 uitgesproken door een Shawneesjamaan (zie afbeelding): presidenten gekozen in een jaar deelbaar door twintig, zullen hun termijn niet overleven. Ronald Reagan brak de ban, al scheelde het niet veel. Ook George W. Bush overleefde zijn 'Tecumseh-aanslag'.

